

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР
«ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ»**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

**З ФІКСУВАННЯ ПРЯМОЇ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ПІДПРИЄМСТВАМ
ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ**

Київ – 2024

УДК 657.2:631.11
М-54

Автори: Жук В.М., Бездушна Ю.С., Попко Є.Ю., Жук Н.Л., Шендерівська Ю.Л.

Рекомендовано до друку Вченою радою Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки», протокол № 10 від 22 жовтня 2024 р.

- м-54 Методичні рекомендації з фіксування прямої шкоди, завданої сільськогосподарським підприємствам внаслідок збройної агресії / [Жук В.М., Бездушна Ю.С., Попко Є.Ю., Жук Н.Л., Шендерівська Ю.Л.]; К.: ННЦ «ІАЕ», 2024. 10 с.

Методичні рекомендації підготовлені на вимоги Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації» від 20.03.2022 р. № 326.

Оновлені з урахуванням вимог чинного законодавства станом на 1 жовтня 2024 р.

Рекомендації розширюють перелік прикладів воєнних злочинів галузевими аспектами. Дані вказівки розроблено для допомоги обліково-економічним службам сільськогосподарських підприємств у фіксуванні, документуванні та формуванні доказової бази про факти прямих втрат (шкоди) від руйнування, втрати чи часткового пошкодження внаслідок російської воєнної агресії належного їм майна, а також у оприлюдненні відповідної інформації, зокрема на державних інтернет-ресурсах.

Методичні рекомендації підготовлено до друку та видано за грантової підтримки Національного фонду досліджень України в рамках проекту «Розробити методичні підходи до визначення втрат, оцінювання впливу військової агресії та компенсаційної політики на розвиток аграрного підприємництва» № 2022.01/0145 конкурсу «Наука для відбудови України в воєнний та повоєнний періоди».

Зміст, висвітлений в цій брошурі може не співпадати з поглядами Національного фонду досліджень України і є виключною відповідальністю Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки».

УДК 657.2:631.11
М-54

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
з фіксування прямої шкоди, завданої сільськогосподарським підприємствам
внаслідок збройної агресії російської федерації

ЗМІСТ

1. Загальні положення.
2. Організація роботи.
3. Інвентаризація та документування завданої шкоди.
4. Оприлюднення інформації про факти завданої шкоди.
5. Визначення розміру прямих збитків та їх облік.
6. Інформування місцевих органів влади, органів управління держпідприємством, галузевих громадських об'єднань.
7. Прикінцеві положення

1. Загальні положення

1.1. Ці Методичні рекомендації (далі - Порядок) розроблено для допомоги обліково-економічним службам сільськогосподарських підприємств у фіксуванні, документуванні та формуванні доказової бази про факти прямих втрат (шкоди) від руйнування, втрати чи часткового пошкодження внаслідок російської воєнної агресії належного їм майна, а також у оприлюдненні відповідної інформації, зокрема на державних інтернет-ресурсах.

1.2. Метою такої роботи є збір сільськогосподарськими підприємствами доказів та документування завданої їм майнової шкоди внаслідок російської воєнної агресії на території України для подальшого стягнення з країни-агресора, відповідних судових рішень та інших ініціатив справедливості.

1.3. Рекомендований порядок може бути використаний при підготовці матеріалів для їх подачі до Державного реєстру майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією рф.

1.4. В цьому Порядку наведені терміни вживаються у такому розумінні:

знищеним (зруйнованим, вкладеним) майном вважається майно, яке втрачене внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією російської федерації, та відновлення якого, зокрема шляхом повернення, ремонту чи реконструкції, не є можливим або є економічно недоцільним;

пошкодженим майном вважається майно, яке пошкоджено внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією російської федерації, та може бути відновлене, зокрема шляхом ремонту чи реконструкції.

2. Організація роботи

2.1. При встановленні фактів втрати, псування, крадіжок, пошкодження чи руйнування майна сільськогосподарського підприємства внаслідок воєнних дій на території України обов'язково проводиться інвентаризація. Така інвентаризація передбачає відео-, фотофіксацію і документування виявлених фактів завданої шкоди.

2.2. Рішення про проведення інвентаризації приймає керівник підприємства, яке оформляється наказом. В цьому наказі визначається вид інвентаризації (повна чи часткова, вибіркова чи суцільна), а також зазначається відповідальна особа, на яку покладається обов'язок з оприлюднення даних про зафіксовані факти завданої шкоди, зокрема через їх внесення до обраного державного ресурсу.

2.3. Інвентаризацію слід провести у найкоротший можливий термін від моменту нанесення майнової шкоди воєнними діями країни-агресора.

2.4. Інвентаризація може здійснюватися інвентаризаційною комісією, спеціально призначеною комісією¹ або уповноваженою особою (далі – Комісія).

Комісія призначається Наказом керівника підприємства. До її складу можуть бути включені інженер, агроном, механік, бухгалтер та інші спеціалісти, які мають спеціальні знання для оцінки стану майна, що зазнало руйнування або пошкодження, та визначення розміру збитків. Комісія призначається з метою виявлення втрат, пошкоджень чи руйнувань майна, оцінки його стану, встановлення фактів заподіяння майнової шкоди, її оцінки, та документальної, відео-, фотофіксації виявленого.

¹ Спеціально призначена комісія – це комісія, сформована для фіксації та документування фактів завданої шкоди, до складу якої входять як працівники сільськогосподарського підприємства, так і сторонні фахівці.

2.5. Якщо за рішенням керівника підприємства призначається уповноважена особа, то інвентаризація здійснюється такою уповноваженою особою із залученням щонайменше двох свідків, які можуть не бути працівниками підприємства (наприклад, працівники Державної служби з надзвичайних ситуацій, представники місцевих органів влади, співробітників поліції, односельчани). Такі свідки дають згоду на участь в інвентаризації, зазначивши свої персональні дані та проставивши власний підпис у матеріалах інвентаризації. Під персональними даними свідка розуміється:

- прізвище, ім'я, по батькові;
- дані документа, що посвідчує особу;
- інформація щодо способу зв'язку: контактний телефон, адреса електронної пошти, лінк на сторінку в Instagram, Facebook тощо.

2.6. Якщо на підприємстві склалася ситуація, яка унеможливорює видачу Наказу, створення Комісії, призначення уповноваженої особи тощо, то фіксування, документування та формування доказової бази про факти заподіяння прямої майнової шкоди сільськогосподарському підприємству може здійснювати представник підприємства. Представником підприємства може бути: ініціативний працівник підприємства; особа, що проживає на території розміщення підприємства; або інша особа.

Представник підприємства, фіксуючи доказову базу щодо завданої шкоди, має дотримуватися правил щодо залучених свідків (п. 2.5), відео- та фотозйомки (п. 3.2-3.3). При цьому він має пересвідчитися, що зафіксовані та задокументовані свідчення достовірні і містять дані про:

- особу, яка опитує свідка;
- свідків (ПІБ, контакти);
- об'єкт, якому завдано шкоди, його розташування (область, район, територіальна громада, місто/село, вулиця, будинок);
- короткий опис події, в результаті якої завдано шкоду, її дату, час та наслідки.

2.7. У випадку надзвичайної ситуації, що загрожує здоров'ю, життю чи майну керівник або представник сільськогосподарського підприємства має звернутися до Державної служби з надзвичайних ситуацій. Після завершення роботи працівників ДСНС необхідно зробити копію акту, що підтверджує виникнення надзвичайної ситуації та пошкодження чи руйнування майна.

3. Інвентаризація та документування завданої шкоди

3.1. Інвентаризація здійснюється відповідно до Положення про

інвентаризацію активів та зобов'язань, затвердженого Наказом Міністерства фінансів України від 02.09.2014 р. № 879 (далі Положення № 879), та окрім іншого передбачає здійснення відео-,фотофіксації зруйнованого або пошкодженого майна сільськогосподарського підприємства.

3.2. Проводячи відеофіксацію, важливо озвучити словами:

- хто веде відеозйомку (дані особи, яка здійснює запис відео);
- яке майно на відео (наприклад: склад ПММ, контора);
- кому належить (наприклад: ДПДГ «Перемога» або орендовано ДПДГ «Перемога» у ТОВ «Промінь»);
- що пошкоджено або зруйновано (наприклад: повністю зруйновано або пошкоджено стіни, дах, кімнати, поверхи тощо);
- яким чином (від чого, якого виду зброї, типу боєприпасу тощо) відбулося пошкодження або руйнування майна. Можна рукою вказати напрям руху боєприпасу;
- прізвища, ім'я, по батькові свідків, які беруть участь у фіксації факту шкоди, завданої сільськогосподарському підприємству.

3.3. Фотофіксацію кожного з пошкоджень бажано здійснити зблизька та у площині відповідного об'єкта (наприклад, фото зруйнованого кабінету та фото всієї будівлі, на якому видно цей кабінет; зруйнована техніка у ракурсі ангарів тощо). Також доцільно зафіксувати на фото будь-які залишки боєприпасу, за можливості – з детальними фото елементів маркування, серійних номерів. У випадку виявлення факту розкрадання зафіксувати пошкоджені двері, замки тощо.

3.4. Проведення, перевірка та оформлення результатів інвентаризації зруйнованих, пошкоджених основних засобів відбувається відповідно до пункту 1 розділу III та розділу IV Положення № 879. Додатково до інвентаризаційних описів необоротних активів рекомендується складати Акт огляду об'єктів основних засобів (далі – Акт), оскільки він містить розширений перелік реквізитів, необхідних для оприлюднення даних про факти завданої шкоди, зокрема через їх внесення до інформаційної бази визначеного керівником підприємства державного ресурсу.

Акт складає у двох² примірниках, де фіксується така інформація:

- найменування об'єкта основних засобів (наприклад: адміністративна будівля, склад пального, комбайн тощо);
- інвентарний номер (відповідно до даних інвентарної картки);

² Кількість примірників визначає керівник підприємства залежно від напрямів надання доказів завданої шкоди (наприклад, поліція, орган, до сфери управління якого належить підприємство, тощо).

– місцезнаходження (адреса, геолокація);

– назва та реквізити правовстановлюючого документа на відповідний об'єкт основних засобів (наприклад, договір купівлі-продажу, технічний паспорт, свідоцтво про право власності на нерухомість, державний акт на земельну ділянку, витяги з реєстрів прав на нерухоме майно, акт введення в експлуатацію основних засобів, акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів (ф. ОЗ-1) тощо). Копії вказаних документів доцільно додати до Акта, зазначивши про це у реквізиті «Акт _____ додатки на _____ аркушах»;

– виявлена завдана шкода в частині типів пошкодження (повністю зруйноване, пошкоджене, не визначено), причин (короткий опис обставин події, яка спричинила завдану шкоду), точної дати та часу;

– розраховані розміри збитків.

Також до Акта можуть бути додані фото об'єкта до руйнувань/пошкоджень; фото техніки, обладнання тощо, які знаходилися в об'єкті нерухомості; копії первинних документів, паспортів тощо на рухоме майно; письмові пояснення свідків обстрілу, бомбардування тощо; інформація ЗМІ (статті, репортажі, пости) щодо факту обстрілу, бомбардування тощо.

Після заповнення усіх реквізитів Акт його підписують голова і члени Комісії, зазначивши свої прізвище, ім'я, по батькові, посаду, та направляють на затвердження керівнику. Затверджені Акти передаються відповідальній особі для внесення даних до інформаційної бази обраного державного ресурсу. Після внесення в Акті проставляється відмітка про дату внесення, що засвідчується підписом відповідальної особи.

3.5. Проведення, перевірка та оформлення результатів інвентаризації зруйнованих, пошкоджених незавершених капітальних інвестицій відбувається відповідно до норм, визначених пунктом 3 розділу III та розділом IV Положення № 879, та передбачає заповнення інвентаризаційного опису незавершених капітальних інвестицій.

3.6. Проведення, перевірка та оформлення результатів інвентаризації втрачених, пошкоджених запасів відбувається відповідно до норм, визначених пунктом 4 розділу III та розділом IV Положення № 879, та передбачає заповнення інвентаризаційного опису запасів.

3.7. Проведення, перевірка та оформлення результатів інвентаризації втрачених, пошкоджених біологічних активів відбувається відповідно до норм, визначених пунктом 5 розділу III та розділом IV Положення № 879, та передбачає заповнення інвентаризаційного опису робочої худоби та продуктивних тварин, птиці, бджолосімей (ф. № Інв-8с.-г.), інвентаризаційного опису багаторічних

насаджень (ф. № Інв-Зс.-г.) або інвентаризаційного опису біологічних активів, розробленого самим підприємством.

3.8. При проведенні інвентаризації відповідності до Положення № 879 Комісія, заповнюючи інвентаризаційні описи, також збирає наявні докази (фото, відео, задокументовані свідчення очевидців тощо) та при потребі формує додаткові документальні докази уже під час інвентаризації (наприклад, нові фото, відеодокази майна на момент інвентаризації).

Заповнюючи Протокол інвентаризаційної комісії, необхідно обов'язково детально розкрити причину виявлених фактів нанесення прямої матеріальної шкоди та у рядках, які призначені для розкриття рішення Комісії, чітко описати обставини, зазначити винуватця та іншу суттєву інформацію, необхідну для прийняття рішень відповідно до пунктом 1 розділу IV Положення № 879.

3.9. Прийняття керівником рішення щодо дати проведення інвентаризації має базуватися на впевненості (припущенні) подальшого не повторення нанесення агресором прямої шкоди (після звільнення території, припинення обстрілів тощо) відповідно до пункту 8 розділу I Положення № 879. Водночас фото-, відеофіксація, складання актів, довідок чи інших документів щодо руйнувань, знищення, пошкодження, втрати майна має здійснюватися у найкоротший термін від моменту нанесення шкоди.

3.10. Окрім описаних дій, керівнику або представнику сільськогосподарського підприємства слід звернутись із заявою про злочин до правоохоронних органів із наданням доказів руйнування майна. Після чого слід отримати витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань.

3.11. Усі зібрані матеріали інвентаризації є документальним доказом завдання прямої шкоди сільськогосподарському підприємству і підлягають завантаженню до інформаційних баз державних ресурсів.

4. Фіксація інформації про завдану шкоду на рівні органів влади.

4.1. Основним способом фіксації інформації про завдану шкоду є офіційне звернення з заявою до Комісії, роботу якої регламентує Порядок виконання невідкладних робіт щодо ліквідації наслідків збройної агресії Російської Федерації, пов'язаних із пошкодженням будівель та споруд (ПКМУ від 19 квітня 2022 р. № 473).

5. Визначення розміру прямих збитків та їх облік

5.1. Механізм визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей (крім дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та валютних цінностей) регулює Порядок визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних

цінностей, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 22.01.1996 р. № 116 (далі – Порядок № 116).

5.2. Порядок № 116 передбачає, що розмір збитків визначається шляхом проведення незалежної оцінки відповідно до національних стандартів оцінки.

5.3. У разі визначення розміру збитків, що призвели до завдання майнової шкоди суб'єкту господарювання з державною (комунальною) часткою в статутному (складеному) капіталі, розмір збитків визначається відповідно до Методики оцінки майна, затвердженої Постановою Кабінетом Міністрів України від 10.12.2003 р. № 1891.

5.4. З сум, стягнутих відповідно до Порядку № 116, здійснюється відшкодування збитків, завданих підприємству, установі і організації з урахуванням фактичних витрат підприємства на відновлення пошкоджених або придбання нових матеріальних цінностей та вартості робіт з їх відновлення. Залишок коштів перераховується до державного бюджету.

5.5. У період дії воєнного, надзвичайного стану в Україні, якщо підприємство не має можливості звернутися до незалежних оцінювачів, таке підприємство може самостійно здійснити розрахунок розміру завданих збитків, виходячи з такого.

5.5.1. При визначенні розміру прямих збитків від пошкодження, знищення (руйнування) основних засобів слід виходити з ймовірного фінансування на відновлення конкретного об'єкта з урахуванням діючих ринкових цін на дату визначення збитків. Таким чином розмір завданих прямих збитків дорівнює вартості відтворення (заміщення) пошкодженого (зруйнованого) майна з урахуванням його стану до завданої шкоди.

5.5.2. При визначенні розміру прямих збитків від знищення (псування) запасів слід виходити з ринкової ціни на відповідні активи на дату визначення збитків.

5.5.3. При самостійному розрахунку розміру завданих прямих збитків відповідно до пункту 5.5 цього Порядку Комісія має мати докази ринкових цін, на основі яких були здійснені розрахунки збитків (бюлетені з цінами, дані з сайтів тощо).

5.6. Якщо запаси придатні до використання, але їхні якісні характеристики погіршилися, то в такому випадку вони відображаються в бухгалтерському обліку і звітності за найменшою з двох оцінок: первісною вартістю або чистою вартістю реалізації. Згідно з п. 25 НП(С)БО 9 «Запаси» запаси відображаються за чистою вартістю реалізації, якщо їх ціна знизилась або вони зіпсовані, застаріли, або іншим

чином втратили первісно очікувану економічну вигоду. Така ситуація можлива, наприклад, при засміченні зерна тощо.

5.7. В бухгалтерському обліку списання зруйнованих основних засобів відображається такою кореспонденцією рахунків: дебет 131 «Знос основних засобів» і кредит 10 «Основні засоби» (на суму накопиченої амортизації); дебет 976 «Списання необоротних активів» і кредит 10 (на суму залишкової вартості).

Списання знищених запасів відображається в бухгалтерському обліку за дебетом субрахунку 947 «Нестачі і втрати від псування цінностей» в кореспонденції з кредитом відповідного субрахунку запасів (203, 271 тощо).

Після фіксації інформації про завдану шкоду на державних ресурсах (оприлюднення інформації), на суму завданих збитків підприємство відображає заборгованість за дебетом субрахунку 375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків» і кредитом рахунку 69 «Доходи майбутніх періодів». Після отримання відшкодування завданих збитків від російської федерації підприємство повинно буде визнати дохід за дебетом рахунку 69 «Доходи майбутніх періодів» та кредитом рахунку 716 «Відшкодування раніше списаних активів» (оборотні активи) чи рахунку 746 «Інші доходи» (необоротні активи).

До встановлення судами чи іншими рішеннями справедливості вини російської федерації суми нестач і втрат, списані на витрати підприємства, відображаються одночасно на позабалансовому субрахунку 072 «Невідшкодовані нестачі та втрати від псування цінностей».

6. Інформування місцевих органів влади, органів управління держпідприємством, галузевих громадських об'єднань

6.1. Інформацію про зібрані, зафіксовані та задокументовані докази завданої шкоди воєнними діями країни-агресора сільськогосподарським підприємствам бажано додатково передавати:

- місцевим органам влади (керівному органу територіальної громади);
- органам державної влади, до сфери управління якого належать;
- Міністерству аграрної політики та продовольства України та/або галузевим громадським об'єднанням товаровиробників, членами яких є такі сільськогосподарські підприємства.

ЗАТВЕРДЖЕНО

(посада керівника підприємства)

(підпис) (ініціали, прізвище)

«__» _____ 2022 року

(підприємство, організація)

Код за ЄДРПОУ

--	--	--	--	--	--	--	--

Акт огляду об'єктів основних засобів № _____

«__» _____ 2022 року

Комісія, створена Наказом від «__» _____ 20__ року № ____, склала цей акт про те, що у зв'язку з бойовими діями на території розміщення підприємства було проведено огляд об'єктів основних засобів з відео(фото)фіксацією їх фактичного стану, в результаті чого було встановлено таке:

№ п/п	Найменування об'єкта основних засобів	Інвентарний номер	Місцезнаходження (адреса, геолокація)	Правовстановлюючий документ (його реквізити)	Виявлена завдана шкода			Розмір завданого збитку, грн
					тип	причина	дата, час	
А	1	2	3	4	5	6	7	8
1.								

Розрахунок завданого збитку: 1) _____

Акт _____ додатки на _____ аркушах.
(містить/ не містить) (кількість цифрою та прописом)

Голови комісії

(підпис)

(прізвище, ініціали)

(посада)

Членів комісії:

(підпис)

(прізвище, ініціали)

(посада)

(підпис)

(прізвище, ініціали)

(посада)

(підпис)

(прізвище, ініціали)

(посада)

Відмітка про внесення інформації до державних баз (наприклад, проєкту «Росія заплатить» (<https://damaged.in.ua/>)):

«__» _____ 2022 р.
(дата)

(підпис)

(прізвище, ініціали)

(посада)